

2. Березин И. С. Рынок и прибыльность предприятия. – М.: Русская Деловая Литература, 2001.
3. Баширов И. Х., Коноплев В. Т. Практический маркетинг. – Донецк: ЮГО-ВОСТОК, 2002.
4. Йорданов И. Оценка экономической эффективности деятельности предприятия / Пер. с болг., под ред. Ф. Т. Константинова. – М.: Интеллект, 2001.
5. Завлин П. Н. Оценка эффективности инвестиций и инноваций. – СПб., 2004.
6. Корієв В. Л. Цінова політика підприємства: методичний підхід до визначення цілей // Маркетинг в Україні. – 2000. – № 2 (4). – С. 44–45.
7. Уткин Э. А. Цены. Ценообразование. Ценовая политика. – М.: Тандем; ЭКМОС, 2000.
8. Хершген Х. Маркетинг, основы профессионального успеха: Учебник для вузов / Пер. с нем. – М.: ИНФРА-М. – 2000.
9. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика / Пер. с англ. – М.: Дело, 2001.
10. Черчилль Г. А. Маркетинговые исследования. – СПб.: Питер, 2002.

Гуцал І., Тимків А.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ РИЗИКУ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Розглянуто формування підходів до визначення сутності ризику як економічної категорії у науковій думці минулого і сьогодення. Виділено проблемні аспекти окремих сучасних концепцій трактування поняття «ризик».

Ризик був завжди, відколи людина здійснює ту чи іншу діяльність. Проблема лише у його визнанні чи невизнанні. Як приклад, у 1920-х роках у Радянському Союзі було прийнято ряд постанов, в яких звернуто увагу на можливість виникнення господарського ризику. Згодом, із розвитком командно-адміністративної моделі економіки, можливість ризику в народному господарстві взагалі відкидали, оскільки господарський план начебто унеможлиблював невизначеності та непередбачувані результати. Тим часом у капіталістичних країнах ще на початку минулого століття не тільки визнали ризик як невід'ємну складову економічної діяльності, а й довели, що ризиками можна і треба управляти.

Нинішні тенденції посилення глобалізації та інтеграції економічних процесів змушують вітчизняних суб'єктів господарювання «іти в ногу з часом». Альтернативи немає бо конкуренція на ринку досягає такого рівня, що здатна позбавити ринкових позицій будь-якого економічного

суб'єкта, незалежно від масштабів виробництва, обороту коштів чи обсягу капіталу. Сьогодні однією з найголовніших вимог (це особливо стосується фінансових установ) є наявність ефективної системи управління усіма ризиками як невід'ємної складової організаційної структури.

На наш погляд, проблема формування ефективної системи ризик-менеджменту ускладнено тим, що не вирішено ряд фундаментальних завдань теорії і практики (табл. 1)

Таблиця 1

Проблемні аспекти формування ефективної системи ризик-менеджменту.

Теоретичні	Практичні
<p>Немає єдиних підходів до визначення сутності ризику як економічної категорії, що породжує ряд дискусійних питань:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ризик – це ймовірність, чи ймовірність – це лише міра ризику? • визначення ризику як системи несприятливих факторів; • чи є позитивні відхилення від запланованих цілей (надприбутки) ризиковою ситуацією тощо. 	<p>Кадрове забезпечення і кадровий потенціал (як приклад, жоден із навчальних закладів України не готує професійних ризик-аудиторів, ризик-аналітиків чи ризик-менеджерів)</p>
<p>Немає комплексності у теоретичних дослідженнях щодо основних засад формалізації та управління економічним ризиком</p>	<p>Недостатнє законодавчо-нормативне забезпечення процесу формування системи ризик-менеджменту вітчизняних суб'єктів господарювання (як приклад, Національний банк України зупинився лише на рекомендаціях щодо формування такої системи)</p> <p>Недостатнє програмне забезпечення процесу управління ризиками (у країнах із розвинутою ринковою економікою організації та установи володіють спеціалізованими комп'ютерними програмами, що дають змогу за введеними параметрами розраховувати коефіцієнти ризику і давати певні рекомендації відповідно до отриманих даних)</p> <p>Нерозвиненість фондового ринку, що практично унеможливорює застосування хеджування через купівлю-продаж ф'ючерсів та опціонів.</p>

Серед найзначніших доробків вітчизняних дослідників, предметом яких є аналіз проблем прийняття рішень за умов невизначеності та пов'язаного з нею ризиком і методи його мінімізації, слід відзначити праці В. Вітлінського, А. Матвійчука, С. Наконечного, В. Федоренка, А. Старостіної, В. Кравченка та ін. Серед зарубіжних дослідників виділяють роботи Г. Александера, Дж. Бейлі, М. Грубера, Г. Марковіца, І. Фішера, Ю. Русанова, С. Кабушкіна, А. Лобанова.

Аналізуючи зміст численних вітчизняних праць щодо визначення сутності ризику та етапів формування системи управління ним, ми зробили висновок про те, що переважна більшість публікацій формується за дещо стандартною схемою: визначення ризику (переважно цитати та посилання на інші джерела), класифікація згідно з ознаками ризику та методи мінімізації. На наш погляд, недоліком таких публікацій є їх описовість, а висновки щодо викладеного матеріалу зведені лише до можливості застосування тих чи інших методів та визнання ризику складною економічною категорією. Відтак, ми стверджуємо, що відсутність системних підходів та комплексності у дослідженнях і теоретичних доробках неминує створює перешкоди на шляху рішучих практичних кроків, оскільки без високоякісної теорії не може бути ефективної практики. Підтверджує викладене те, що майже нема публікацій про математичне обґрунтування виникнення тих чи інших ризиків, проблематики інфраструктури системи управління ризиками (організаційна структура, розподіл обов'язків, інформаційні потоки), програмного забезпечення кількісних методів вимірювання ризиків тощо.

Мета нашого дослідження – теоретичне обґрунтування сутності та природи ризику як економічної категорії. Враховуючи цю мету, ми поставили перед собою ряд *завдань*:

1. Розглянути розвиток наукової думки та неоднозначність підходів до проблеми ризику в економічних явищах і процесах;
2. Охарактеризувати сучасні тенденції трактування природи ризику та виділити проблемні аспекти в окремих концепціях;
3. Теоретично обґрунтувати доцільність системного підходу до формування ризику в економічних процесах.

Історичний еккурс у розвиток теорії ризику

Найбільшого значення для формування наукових уявлень про господарський ризик набув етап, що розпочався ще у 9–7 тис. до н. е., після того, як людина відмовилася від повного присвоєння виробленої продукції. Цей етап тривав до середини XVIII ст., тобто до початку епохи капіталістичного виробництва. Друга половина XVIII ст. – середина XX ст. характерні розробленням основних понять наукової теорії ризиків, виділені елементи, функції та ознаки ризику, виявлені основні причини виникнення різних видів ризику, сформовані головні концепції сутності,

зроблено спробу класифікувати економічні ризики. Одночасно тривали дослідження методів управління ризиками та формування системи аналізу, оцінки контролю і моніторингу ризиків.

Поняття ризику в теорію ринкових відносин уперше ввів французький економіст Р. Кантильйон, котрий розглядав ризик як властивість будь-якої торговельної діяльності, що здійснюється за правилами конкуренції. Прибутки і втрати торговця він оцінював як наслідок невизначеності та ризику. Згодом проблемі ризику в підприємницькій діяльності велику увагу приділяли класики економічної теорії. У той час розвиток концепції ризику відбувався за двома напрямками: класичним, а згодом – неокласичним. Так, представники класичної школи Дж. Мілль, А. Сміт, Ф. Найт, Н. Сеніор у структурі підприємницького прибутку виділяли наступні елементи:

- процент на вкладений капітал чи т. з. «заробітну плату підприємця»;
- плату за ризик як компенсацію можливого ризику, що перебирає капіталіст у процесі підприємницької діяльності.

Класична теорія ризику пов'язує дану економічну категорію насамперед із можливістю втрат у результаті реалізації обраного рішення. У зв'язку з цим підприємець визнає ризик і потребує введення в структуру доходу своєрідної його компенсації чи страхової премії. А це означає, що чим більшим є ризик, тим більшою має бути норма прибутку.

У ХІХ ст. німецький економіст І. фон Тюнен (представник німецької класичної школи) виявив прямий зв'язок між величиною прибутку та підприємницьким ризиком. Він уперше у теорію ринкових відносин увів поняття «ризиків невикористаних альтернативних можливостей», що приводить до недоотримання прибутку. Єдиною рушійною силою, що змушує підприємця йти на ризик, є, на думку вченого, отримання прибутку, що має зростати пропорційно до збільшення ризику.

Розвиваючи ідеї І. фон Тюнена, інший представник німецької класичної школи Г. фон Мангольд уперше порушив питання про необхідність оцінки ступеня ризику з врахуванням фактора часу. Ступінь ризику, як вважає дослідник, залежить також від характеру виробництва (на замовлення чи на ринок).

Американський економіст Ф. Найт найглибше розвинув ідею фактора ризику як джерела підприємницького прибутку. Дохід, що отримує підприємець, формується не тільки на основі затрачених ресурсів, а й залежить від ідеї, здатності підприємця вийти зі стану невизначеності та ризику з мінімальними втратами. Дохід визначають як плату за ризик, і формується цей дохід у результаті «погодження найманих працівників отримувати встановлену капіталістом суму, надаючи йому можливість присвоїти різницю між виручкою та фіксованими платежами» [9, 12]. Враховуючи, що ймовірність тієї чи іншої події можна розрахувати і виразити

кількісно з допомогою математичних методів, Ф. Найт виділив дві категорії ризиків – ті, які можна страхувати і ті, що страхуванню не підлягають. Оскільки ймовірність прогнозованої події визначена, то можливість втрати внаслідок ризику перевтілюється у постійний елемент витрат. У такій ситуації ризик не може служити джерелом прибутку чи витрат. Дохід підприємця формує невизначеність, розвиток якої, на думку Ф. Найта, не піддається однозначному визначенню та обліку.

Визначення ризику представниками класичної школи, насамперед, як витрат, стало головною причиною виникнення неокласичної теорії ризику. Економічні дослідження були перенесені на мікрорівень, тобто об'єктом вивчення стало окреме підприємство (фірма) і його діяльність в умовах ризику. Так, А. Маршал і А. Пігу розглядали прибуток як випадкову змінну величину, що не може залишатися постійною через змінність умов функціонування підприємства. Приймаючи рішення за умов ризику і невизначеності, підприємець вибере такий варіант вкладення коштів, за якого коливання величини прибутку будуть найменшими порівняно з іншими альтернативами.

Значне доповнення у розвиток неокласичної теорії вніс англійський економіст Дж. М. Кейнс. Фактично він уперше детально класифікував підприємницькі ризики. Розглядаючи ризик як об'єктивну реальність і невід'ємний елемент, що притаманний зовнішньому та внутрішньому середовищам функціонування фірми на ринку, він виділив три основних види ризику:

1. *Ризик підприємця* чи *боржника*, що виникає через його невпевненість у здатності отримати такий дохід, на який він розраховує. Цей вид ризику виникає тоді, коли підприємець орудує тільки власними коштами.
2. *Ризик кредитора*. Він виникає при кредитних операціях, під якими Кейнс розуміє надання позик під реальне чи особисте забезпечення. Цей ризик пов'язують із сумнівом кредитора на рахунок обґрунтованості наданої довіри, тобто з небезпекою цільового банкрутства чи інших намагань боржника ухилитися від виконання зобов'язань.
3. *Ризик можливого зменшення цінності грошової одиниці у зв'язку з інфляцією*. Враховуючи це, Кейнс вважав, що грошова позика менш надійна, ніж реальне майно.

Англійський економіст також вказав на необхідність детальної оцінки причин, можливих проявів і наслідків для кожного виду ризику. Він ввів у неокласичну теорію ризику т. зв. «фактор задоволення», що пояснює готовність підприємця йти на підвищений ризик заради отримання великого прибутку.

Для усунення протистояння між ризиком і прибутком економісти М. Фрідмен та Л. Севедж розробили концепцію наростаючої очікуваної корисності, відповідно до якої чим вищим є рівень ризику, тим більший дохід очікує отримати підприємець у результаті реалізації ризикового проекту.

У 1940-х роках опублікована фундаментальна праця Дж. фон Неймана та О. Моргенштерна (США) під назвою «Теорія ігор та економічна поведінка». У цій праці американські дослідники вперше розглянули проблему максимізації корисності індивіда і прибутку фірми з урахуванням фактора ризику. Сутністю їх концепції стало те, що індивід приймає рішення про придбання товару (а фірма – про вкладення капіталу у виробництво чи фінансові активи), тільки порівнюючи ймовірності позитивного результату подій. Індивід, згідно з концепцією Неймана-Моргенштерна, вибирає тільки ті альтернативи, де вищою є ймовірність отримати максимум корисності від споживання товару (а фірми вибирають альтернативи, де більша ймовірність отримання максимального прибутку від інвестицій). Відтак, розпочався етап спроб формалізації невизначеності та ризику в економічній науці.

Необхідно відзначити, що концепція теорії ігор хоч і набула широкого застосування при кількісному оцінюванні ризику, однак, через багатовимірність величини, завдання або ускладнюється, або призводить до суттєвої похибки результатів. При цьому для оцінки ризику найчастіше використовують такі критерії:

- коефіцієнт бета: математична оцінка ризиковості одного активу в термінах його впливу на ризикованість групи (портфеля) активів;
- стандартне відхилення: статистична міра розподілу прогнозованих доходів;
- експертні оцінки: до уваги беруть швидше якісні оцінки, ніж кількісні, оскільки збирають і усереднюють особисті думки експертів.

Аналіз класичних критеріїв оцінювання ризику відображає, як вважають окремі дослідники, головний недолік – гіпотезу про стаціонарність часових рядів та рівно небезпечність коливань прибутковості в обидва боки від середнього значення [8, 68].

Наприкінці 1920-х років у СРСР була висловлена теза про необхідність ризику і його елементів у всіх сферах діяльності людини. У той же період керівництво Радянського Союзу прийняло ряд нормативно-правових актів, що юридично закріплювали поняття «виробничо-господарський ризик». Так, у постанові, від 12. 07. 1929 р. «Про майнову відповідальність працівників і службовців за збиток, що вони завдали роботодавцеві», по суті, визнано існування виробничого ризику і визначено порядок встановлення судовими органами розміру компенсації за заподіяний збиток. У документі зазначено про недопустимість відповідальності працівника за збиток, що міг бути віднесений до категорії нормального

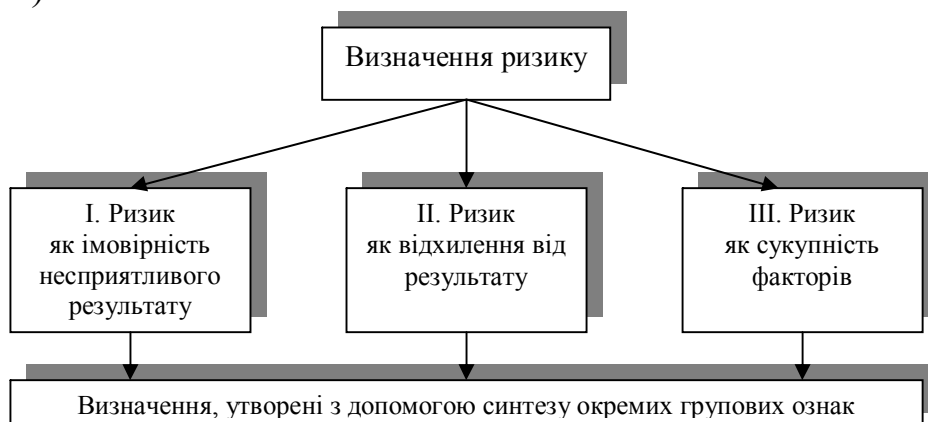
виробничого ризику. А наказом № 911 від 18. 07. 1929 р. визначено порядок введення у виробництво раціоналізаторських розробок, що супроводжувалися ризиком. Однак уже до середини 1930-х років із ідеологічних причин категорію «ризик» практично не використовували у науковій літературі. Тематику економічної невизначеності перестали розробляти, оскільки керівництво держави вважало, що «в умовах планової економіки практична реалізація результатів теоретичних досліджень була неможливою, тобто завдяки плановості радянської економіки господарські ризики мають тенденцію до відмирання, а економічний ризик розглядали як негативне явище, що притаманне капіталістичному способу ведення господарства» [1, 37].

Сучасні наукові ідеї щодо визначення сутності ризику

Є кілька концепцій філологічного походження коренів слова «ризик» [7, 21]:

1. Іспано-португальський корінь слова «ризик» означає «підводна скеля, камінь»;
2. Староіталійське «*risicare*» – «маневрувати між...»;
3. Грецьке «*risikon*», «*risda*» – «скеля»;
4. Французьке «*resque*», що означає «небезпеку» або «загрозу»;
5. У перекладі з латинського «*rescum*» означає «непередбачуваність» чи «те що руйнує».

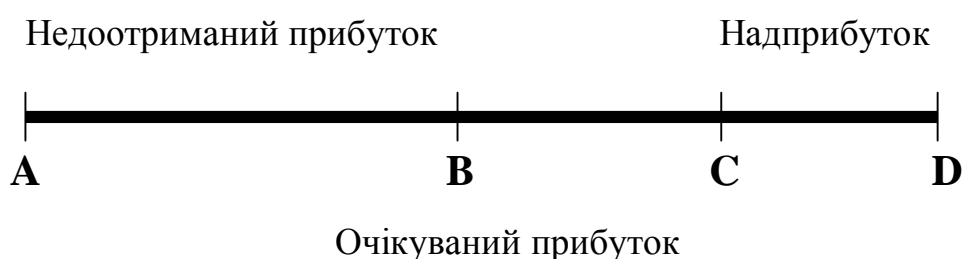
Нині, у вітчизняній економічній науці все ще нема однозначного ставлення до такої специфічної категорії, як ризик. Це можна пояснити багатоаспектністю явища, що має велику кількість не співпадаючих, а іноді й взаємозаперечуючих факторів. Це обумовлює можливість побутування кількох груп визначень поняття «ризик» з різних точок зору. На наш погляд, є три основні групи визначень, а решта – лише поєднання певних ознак однієї групи з якісними характеристиками іншої. Саме тому ми виділяємо т. зв. «групу утворення поняття ризику з допомогою синтезу ознак» (рис. 1).

Рис. 1. Концепції визначення сутності ризику.

У першій групі визначення до уваги взято невід’ємний елемент ризику – ймовірність події. Відтак, математична складова ймовірності дає змогу кількісно порівнювати події згідно зі ступенем їх можливості. Ймовірністю події є певне число, яке тим більше, чим більша можливість події. Тому ймовірність є можливістю отримання певного результату. Очевидно, що ймовірнішою вважають подію, що відбувається частіше. Точність вимірювання ймовірності, згідно з концепцією, залежить від обсягу статистичних даних і можливостей їх використання для майбутніх подій. У багатьох випадках при прийнятті рішення статистичні дані малі за обсягом, або їх взагалі нема. В такому випадку використовують інший шлях вимірювання ймовірностей ситуації, базованої на суб’єктивних поглядах експерта, який приймає рішення. А звідси – широка варіація суб’єктивних ймовірностей, що пояснюється спектром різноманітної інформації або можливості оперувати однією й тією ж інформацією залежно від обсягу вихідної інформації і від факторів зовнішнього впливу. Отже, ми можемо стверджувати, що визначення ризику лише через імовірність несприятливого результату є далеко неповним, оскільки ймовірність тут може слугувати лише мірою ризику, але не самим ризиком.

Прикладом другої групи трактувань є визначення, яке подав вітчизняний дослідник С. Ілляшенко: «ризик – можливість або загроза відхилення результатів конкретних рішень чи дій від очікуваних» [3, 10]. А інша група дослідників стверджує, що такими відхиленнями є і позитивні, і негативні (більшою мірою це стосується реалізації інвестиційних проектів) [4, 252]. Така теза, на наш погляд, також є дещо помилковою. У цьому легко переконатися розглянувши спрощену схему структури прибутку (рис. 2).

Рис. 2. Спрощена схема прибутку суб’єкта господарювання.

У результаті господарської діяльності суб’єкт намагається отримати очікуваний прибуток (АС), в іншому випадку його діяльність втрачає економічний сенс. Ризик може виникнути лише на відрізку до точки С, оскільки, наприклад, відрізок ВС свідчить про недоотримання очікуваного прибутку. Ситуацію на відрізку CD ризиковою назвати ніяк не можна, бо вихідна точка С засвідчує задоволеність результатом суб’єкта господарювання. Якщо припустити, що CD є ризиком, то це змушує підприємця

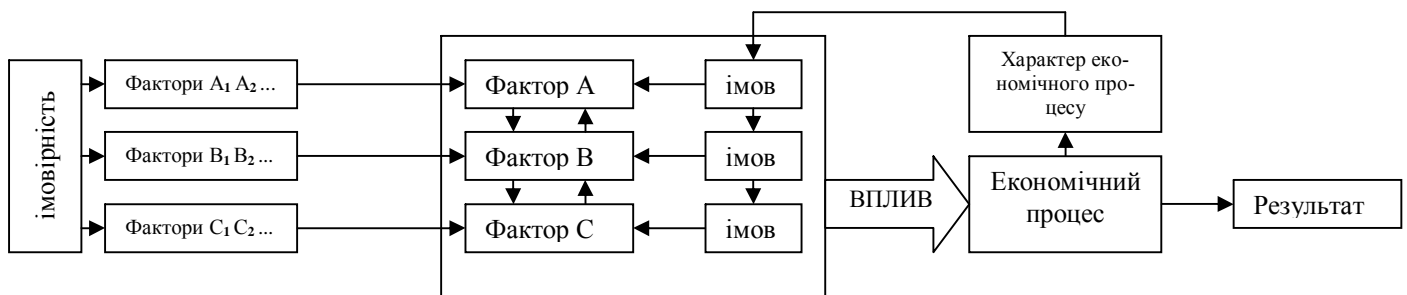
діяти так щоб уникнути такої ситуації або мінімізувати рівень ризику. Цей логічний парадокс наштовхує на висновок: отримання надприбутків не можна вважати ризиковою ситуацією, тому визначення економічного ризику як відхилення від очікуваних результатів не вичерпне.

Зазначимо також, що рівень ризику залежить від великої кількості факторів, як пов'язаних із діяльністю суб'єкта господарювання, так і об'єктивних – незалежних від неї. Саме тому багатогранність трактування поняття «ризик», що обумовлена різноманітністю факторів становить третю групу визначень. Так, російський вчений Ю. Русанов розкривав сутність ризику через [6, 29]:

- 1) *конкретну небезпеку*, загрозу настання будь-яких несприятливих, небажаних подій, негативних наслідків власних чи будь-яких інших дій;
- 2) *невизначеність*, тобто проблемність передбачення, прогнозу виконання процесу як за сценарієм, так і за результатом;
- 3) *невідомість*, як природна так і штучна (секретність, заангажованість, непрофесіоналізм);
- 4) *невиконання або недотримання* запланованого сценарію процесу чи очікуваного його результату;
- 5) *можливість, імовірність* настання будь-якого негативного, небезпечного, як такого, що несе загрозу;
- 6) *варіативність*, тобто наявність паралельних сценаріїв можливого розвитку процесу і реалізації проекту, часто, на перший погляд, малозначимих, але разом із тим реально визначаючих конкретний варіант здійснення сценарію.

На основі наведених факторів дослідник дав визначення ризику, породжуваного невизначеністю проявів агресивних факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ, можливість відхилення реального процесу, за яким спостерігають, або управляють ним, від непередбаченого сценарію і, як наслідок, від очікуваного результату, цілі.

Відповідно до поставлених завдань пропонуємо розглянути системний підхід до визначення сутності економічного ризику (рис. 3).

Рис. 3. Схема відображення ризику як системи факторів, що впливає на економічний процес.

При побудові схеми ми врахували наявність об'єктивних та суб'єктивних факторів. Такі суб'єктивні фактори (А, В, С) є головними елементами системи ризику. Кожен із них відбувається з певною ймовірністю, що безпосередньо залежить від характеру економічного процесу та визначає тип ризику. Як видно з рис. 3, план (програма) процесу впливає на ризик, приводячи в дію той чи інший суб'єктивний фактор, що, у свою чергу, впливає на економічний процес і на його кінцевий результат, тобто тут є замкнутий взаємозв'язок.

Об'єктивні (зовнішні) фактори ми умовно визначили залежно від їх впливу на внутрішні фактори. Однак зв'язок між зовнішніми та внутрішніми факторами – однобічний, а їх об'єктивна ймовірність незалежна від запланованої економічної діяльності. Поряд із тим, ми не унеможливуємо вплив об'єктивних факторів групи А, наприклад, на внутрішні системні фактори групи В чи С, тобто на практиці такий вплив може відбуватись як частково, так і повною мірою.

Світовий досвід показує, що кількість факторів, які враховують при визначенні та ідентифікації ризиків, достатньо велика. Наслідком цього є складність у їх класифікації. Наприклад, розробники системи управління ризиками «Mark to Future» компанії Algorithmic вивели таблицю, що демонструє співвідношення окремих груп ризиків і факторів, які на них впливають. Згідно з цією таблицею, ринкові ризики є наслідком від 50 до 1000 факторів, на кредитні ризики впливають від 50 до 200 ризикоутворюючих факторів, 20–500 факторів впливають на ризики управління активами компаній [2].

Таким чином, у результаті дослідження ми дійшли до таких *висновків*:

1. У західній економічній теорії поступово трансформувалося ставлення до ризику від думок, що ризик – це просто матеріальні збитки, до думки, що ризик – це можливість відхилення від мети, заради якої приймали те чи інше економічне рішення.
2. До кінця ХХ ст. теорія економічного ризику остаточно сформувалася в окрему науку, а поняття «ризик» стало загальнонауковою категорією і значущим об'єктом дослідження.
3. Досі нема єдиної думки щодо сутності та економічної природи ризику, а аналіз існуючих концепцій логічно доводить їх неповноту.
4. Найдоцільнішим, на нашу думку, є системний підхід до визначення сутності ризику. Такий погляд на проблему дає змогу розглянути *ризик як складну систему взаємопов'язаних суб'єктивних і об'єктивних факторів, що здатні активізуватися з певною ймовірністю та впливати на масштаби несприятливого (негативного) результату*.
5. Беручи до уваги тезу про те, що ризик – це система, дослідники й аналітики зможуть здійснити комплексну ідентифікацію у частині виявлення джерел ризику й ступеня їх впливу на кінцевий результат процесу, а це, у свою чергу, є запорукою ефективного управління.

The main ways of forming for determination of essence «risk» as economic category in science in the past and feature are investigated. The problem's of aspects of modern conceptions of interpretation «risk» are selected.

Література

1. Альгин А. П. Риск и его роль в общественной жизни. – М.: Мысль, 1989. – 263 с.
2. Грюнинг Х. ван, Брайович-Братанович С. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Пер. с англ., вступ. сл. д-ра. э. н. К. Р. Тагирбекова. – М.: Весь мир, 2003. – 304 с.
3. Ілляшенко С. М. Економічний ризик. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
4. Інвестиційний менеджмент / Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П., Великий Ю. М. / Під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Гриньової. – Х.: ВД «Інжсек», 2004. – 368 с.
5. Кабушкин С. Н. Управление банковским кредитным риском. – М.: Новое знание, 2004. – 336 с.
6. Русанов Ю. Ю. Эволюция терминологии банковского риск-менеджмента // Банковское дело. – 2004. – № 2. – С. 29–33.
7. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія і практика. – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2004. – 200 с.
8. Таран О. Теоретико-концептуальні основи та математичні моделі ризик-менеджменту у фінансовій сфері // Банківська справа. – 2003. – № 6. – С.66–73.
9. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / Под. ред. А. А. Лобанова и А. В. Чугунова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 878 с.

Дзюблюк О.

ПРОБЛЕМИ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ПОСТСТАБІЛІЗАЦІЙНИЙ ПЕРІОД

Розглянуті основні проблеми функціонування банківської системи в постстабілізаційний період, що пов'язані передусім із необхідністю формування адекватної ресурсної бази задля стимулювання довготермінових вкладень в економіку та підтримання фінансової стійкості банківських установ.

Банківські установи об'єктивно перебувають у центрі багатьох суперечливих, кризових і складно прогнозованих явищ, що відбуваються в економіці і